

Livia Ardelean (Cluj-Napoca, Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale ale României): *Sighet, 690 de ani de la prima atestare documentară*

Anul acesta, în 17 Mai, s-au împlinit 690 de ani de când așezarea medievală Sighet (*Zygeth*) apare pomenită expres într-un document oficial emis de regele Ungariei, Carol I, la cererea *preoților* sau a *rectorilor* bisericilor din *districtul* sau *provincia* Maramureș (*de districtu seu provincia Maramorosiensi*), care a transumat și documentul anterior emis la 14 Mai, la Esztergom de arhiepiscopul Boleslau. Se știe că data apariției unei localități într-un document nu este și data nașterii sau întemeierii sale, care a avut loc cu certitudine anterior, la un moment ce nu poate fi specificat cu certitudine.

Istoria orașului Sighet este una specială. Localitatea a fost zona de dezvoltare a două tipuri diferite de comunități, cu propria istorie. Pe de o parte vorbim de nobilii Maramureșului, adunați în Adunarea sau Congregația nobiliară a comitatului, ce a deținut pe parcursul secolelor funcția de Guvern local, autoguvernare locală, tribunal. Pe de altă parte localitatea fost centrul autoadministrării nobililor și orășenilor din târgul regal de coroană Sighet, cel puțin începând cu anul 1385, anul atestării Congregației nobiliare a comitatului. Aceștia, împreună cu locuitorii nobili din celelalte 4 târguri regale de coroană, Hust, Visk, Teceu și Câmpulung, formau și o comunitate a celor 5 târguri de coroană, condusă de judele celor 5 târguri. Jurisdicția acestuia (deși nu a fost cercetată îndeajuns) se pare că se suprapunea jurisdicției judeului primar al fiecărui târg în parte.

Una dintre cele mai vechi mențiuni a Maramureșului provine din 1246, actul se referă la cetatea Hust, se află în Arhiva Colegiului reformat din Debrecen și este întărit cu un sigiliu mare atârnat în ceară de culoare maro, reprezentând capul de bour.

Alte mențiuni documentare vechi se referă la biserica catolică din Maramureș și încasarea dijmelor papale. În 1299 regele Ungariei, Andrei III, a hotărât ca toate bisericile catolice din Maramureș (situat la marginea diecezei Transilvaniei) să fie supuse jurisdicției episcopilor Transilvaniei, după ce Episcopia de Agria a cerut și ea același lucru, fiind în curs o dispută mai veche. Actul emis în mai 1326 de arhiepiscopul de Esztergom confirma existența preoților sau rectorilor bisericilor catolice din Maramureș, fără a le enumera, precum și a faptului că puteau aduna dijmele pentru ei, cu condiția ca arhiepiscopul să primească 1 pond, socotit în dinari de la fiecare marcă adunată. Primele atestări ale localităților medievale au fost legate în foarte multe cazuri de pomenirea obligațiilor către biserica catolică. Este și cazul localității Sighet, primul document în care apare menționată este unul emis în anul 1326, din care nu rezultă însă dacă localitatea avea rangul de sat sau târg. După unii medievști localitatea era un sat, *villa*, alții vorbesc de un târg. Localitatea apare consemnată și în dijmele papale din 1334 și 1335 ca datorând obligații bisericii.

De-a lungul timpului localitatea a beneficiat de mai multe întăriri de privilegii, mai ales ca urmare a distrugerii acestora de către românii din Maramureș. Odată cu

aducerea de către regalitatea maghiară a oaspeților regali „hospites“ în locurile amintite, cu excepția Sighetului, aceștia au fost dăruiți și scutiți de la plata obligațiilor către regalitate. Primul mare privilegiu, la care s-a făcut mai apoi referire pe tot parcursul Evului mediu a fost acela dat lor de regele Carol al Ungariei, la 1329, în care au fost trecute drepturile inițiale, de coloniști noi. La 1472, Matia Corvin, care a beneficiat din plin de serviciile militare ale locuitorilor și nobililor din Maramureș, a întărit privilegiile antice ale celor 5 orașe. Se spunea atunci că vechile privilegii ale celor 5 târguri regale au fost arse de români și alții, „et alios“. A urmat apoi reîntărirea privilegiilor de către regina Ana în 1504; acesteia i-a urmat în 1546 Ferdinand al II-lea care a reîntărit, la rândul lui acele privilegii. Peste câțiva ani a fost rândul lui Ștefan, regele Poloniei și principele Transilvaniei să facă același lucru; în 23 ianuarie 1649 Gheorghe Rákóczi a reconfirmat privilegiile celor 5 târguri, lui urmându-i în 1652 Ferdinand al II-lea, iar la sfârșitul secolului al XVII-lea Leopold al II-lea. Important pentru evoluția următoare a celor cinci localități este actul din 1652, al lui Ferdinand al II-lea, care se adresa prelaților, baronilor, comiților, vicecomiților, prefectilor, căpitanilor, oficialilor, castelanilor și tuturor locuitorilor lor, tricesimatorilor, vameșilor, strângătorilor de dări, orășenilor, sătenilor, juzilor și rectorilor lor și le amintea de vechile libertăți date lor de către vechii regi ai Ungariei (*ipsi antiquae libertatis*), care i-a scutit de la tricesime și vămi. În document se spunea că existau mulți care au acționat împotriva acelor libertăți ale lor, luând vămi și tricesime de la ei și obligându-i la plata victualiilor.

Evoluția economică și socială a târgurilor regale maghiare din Maramureș, inclusiv a Sighetului, a fost strâns legată de evoluția Cămării de sare și Fiscului, de problemele lui materiale, de tranzacțiile ce au avut loc în epocă și au urmat în linii mari această evoluție. Aceste instituții s-au străduit să asigure mai ales baza umană necesară exploatarea resurselor de sare de la Coștiui și a porturilor Cămării de sare, mai ales a celui de la Sighet, prin atragerea de personal străin specializat în exploatarea și transportul sării, salarizat sau așezat prin colonizare până târziu în secolul al XVIII-lea. Colonizarea acelor oaspeți regali a avut loc și datorită faptului că procedeele de exploatare a sării pe parcursul a trei secole (XIV–XVII) nu au înregistrat progrese evidente, inovația s-a făcut prin transfer de persoane specializate, care să asigure o anumită productivitate a muncii.